

KS. PAWEŁ PAŁKA

ZNIESIENIE KATEDRALNEJ KAPITUŁY CHEŁMSKIEJ OBRZĄDKU ŁACIŃSKIEGO

Zniesienie diecezji chełmskiej, a z nią i jej kapituły w Krasnymstawie¹, łączy się ściśle ze zmianami politycznymi, jakie zaszły na tym terenie w drugiej połowie XVIII w. Z chwilą pierwszego rozbioru Polski (1772) jedynie niewielka część diecezji chełmskiej pozostała w granicach Rzeczypospolitej. Z liczby 10 dekanatów, jakie liczyła w owym czasie diecezja chełmska², zaledwie dekanat chełmski i krasnostawski (ten bez parafii Skierbieszów, Uchanie i Bończa) oraz kilka parafii z dekanatu lubomelskiego, turobińskiego i zamojskiego pozostało pod bezpośrednią władzą biskupa chełmskiego³. Inne części diecezji dostały się pod panowanie Austrii i w 1782 r. zostały przyłączone do diecezji przemyskiej⁴. W ślad za utratą znacznej części diecezji poszła również utrata majątków i funduszków kościelnych i tak zawsze ubogiej diecezji chełmskiej⁵. To było powodem, że zarówno bp Jan Alojzy Aleksandrowicz, jak Maciej Grzegorz Garnysz i Wojciech Leszczyc Skarszewski zabiegali o otrzymanie stosownej rekompensaty za poniesione straty. Wymownym świadectwem wielkiego zubożenia diecezji i kapituły może być prośba wniesiona 3 X 1782 r. do króla i sejmu o polepszenie bytu diecezji i kapituły, pozbawionych funduszków z racji podziału kraju⁶. W wyniku

¹ Kapituła ta, powstała ok. 1431 r., przeniesiona została z Chełma do Krasnegostawu w 1490 r. wraz z przeniesieniem stolicy biskupstwa chełmskiego do tego miasta. Por. P. Pałka. *Powstanie katedralnej kapituły obrządku łacińskiego w Chełmie i przeniesienie jej do Krasnegostawu*. „Roczniki Teologiczno-Kanoniczne” 17: 1970 z. 5 s. 15-26. Zasadnicze materiały źródłowe dotyczące tej kapituły znajdują się obecnie w Archiwum Kurii Biskupiej w Lublinie (AKBL).

² Por. W. Olech. *Diecezja. Rys. historyczny, granice, rozwój, opis kościołów i duchowieństwa diecezji lubelskiej* w: *Spis Kościołów i duchowieństwa diecezji lubelskiej*. Lublin 1966 s. 19 n.

³ Tamże.

⁴ Por. B. Kumor. *Granice metropolii i diecezji polskich (968-1939)*. „Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne” 1970 t. 21 s. 319-322.

⁵ Por. P. Pałka. *Zródła uposażenia kapituły chełmskiej obrządku łacińskiego*. „Roczniki Teologiczno-Kanoniczne” 20:1973 z. 5 s. 46-47.

⁶ AKBL Rep. 64 teka 26 n. 4999: „Kapituła od ufundowania swego szczupłe aż nadto mająca dochody, losem przeciwnym, całych Probostw Grabowieckiego,

tych starań i na wniosek bpa Garnysza Sejm Czteroletni 11 VI 1790 r. wydzielił z diecezji krakowskiej archidiakoniat lubelski (bez dekanatu soleckiego) oraz z archidiakonatu zawichojskiego dekanat urzędowski i zaklikowski, wcielając je do uszczuplonej diecezji chełmskiej⁷. Stolica Apostolska dekretem Kongregacji Konsystorialnej 20 VII 1790 tę zmianę potwierdziła⁸ i odtąd biskup chełmski zaczął nazywać się chełmskim i lubelskim. Fak ten związał biskupów chełmskich z Lubliniem i ułatwił przeniesienie ich katedry wraz z kapitułą do tego miasta, czego mimo dużych usiłowań nie zdołano dokonać w XV w⁹. Po III rozbiórce Polski (1795) diecezja „chełmsko-lubelska”, z wyjątkiem dekanatu lubomelskiego za Bugiem, weszła w skład prowincji austriackich¹⁰. Wtedy też wypłynęła sprawa przeniesienia siedziby biskupstwa chełmskiego i jego kapituły z Krasnegostawu do Lublina. Jeszcze bowiem przed formalnym erygowaniem diecezji lubelskiej przez Stolicę Apostolską sprawa ta przez władze austriackie była mocno forsowana. Z pisma Rządu Krajowego datowanego w Krakowie 24 IX 1802 r. Nr. 17986 wynika jasno, iż już w tym czasie rząd austriacki zdecydował o przeniesieniu kapituły chełmskiej do Lublina¹¹. W oparciu o dekret cesarski nakazano bowiem: 1° aby na przyszłość siedziba biskupstwa chełmskiego była przeniesiona z Krasnegostawu do Lublina, jako miasta leżącego w środku diecezji; 2° aby zmieniono nazwę biskupstwa chełmsko-lubelskiego na lubelskie; 3° aby pojezuicki kościół w Lublinie, będący przez pewien czas w posiadaniu trynitarzy, został zamieniony na kościół katedralny, a cza-

Hrubieszowskiego y Drohobyckiego z onych Dobrami i dziesięcinami od Najiaśniejszych Królów Polskich y całej Rzeczypospolitey sobie nadanych, y wiecznemi czasy inkorporowanych składający się Fundusz, w Kordon Cesarsko-Królewski nayprzód zajęty, w tym zaś roku rozrządzeniem samowładnego Panowania do Skarbu Cesarskiego zupełnie zagarniony [...] ani żadney po tylu krokach uczynionych powrócenia onego upatrując nadzieiu, udaje się z naygłębszą proźbą do Najiaśniejszey oraz Fundatorskiej opieki Waszey Królewskiej Mci P.N.M. y Prześwietnych Rzeczypospolitey Seymujących Stanów, aby dla podźwignięcia z gruntu upadłego jey Funduszu z J.W. Pasterzem swoim przez oderwanie w tenże kordon Cesarski trzech części Dyecezyi, y trzeciej części Biskupich równie szczupłych tegoż okropnego losu doznających [...]”.

⁷ Por. W. F. Pawelec. *Biskupstwo Chełmskie*. „Wiadomości Diecezjalne Lubelskie” 15:1933 s. 320.

⁸ Dekret ten zamieszcza *Catalogus Universi Cleri saecularis et regularis Dioecesis Lublinensis An. Dni 1875* (s. III-IV).

⁹ Zabiegał o to bp Jan Biskupiec uzyskując nawet zgodę papieża Marcina V (dwie bulle z 1424 r.), lecz sprzeciw biskupa krakowskiego Zbigniewa Oleśnickiego i sejmu sieradzkiego (1425) uniemożliwił wprowadzenie tego w życie. Por. Z. Starnawski. *Źródła do sporu o przynależność diecezjalną powiatu lubelskiego w XV w.* „Roczniki Teologiczno-Kanoniczne” 11:1964 z. 4 s. 157-184.

¹⁰ Kumor, jw. s. 309 n.

¹¹ AKBL Rep. 64 teka 16 n. 2921.

sowa ich siedziba w kolegium pojezuickim na miejsce rezydencji biskupiej; 4° aby liczba członków kapituły przy kościele katedralnym była ograniczona do trzech prałatów i trzech kanoników, pobierających uposażenie ze skarbu państwa, z tym że dla prałatów ma ono wynosić po 1200, a dla kanoników po 1000 florenów reńskich rocznie. Dotychczasowi członkowie kapituły chełmskiej, którzy nie wejdą do nowo zreorganizowanej kapituły, będą mieli prawo do odpowiedniego uposażenia, z tym jednak zastrzeżeniem, że nie będą mogli mieć innego beneficjum niezgodnego (*beneficium incompatibile*)¹².

W związku z tak zapowiedzianymi zmianami urząd cyrkułu lubelskiego otrzymał polecenie zbadania, które domy kościelne w Krasnymstawie będą wolne po przeniesieniu biskupstwa, kapituły z wikariuszami, mansionarzami i innymi beneficjantami, oraz w jakim stanie te budynki się znajdują. Cyrkuł miał też szybko przygotować w Lublinie dom po trynitarzach na rezydencję biskupią i kancelarię konsystorską. Winien ponadto porozumieć się z ordynariuszem co do istniejącej liczby prałatów, kanoników, wikariuszy, mansionarzy i prebendarzów w diecezji chełmskiej i lubelskiej, która odtąd winna być określana tylko mianem lubelskiej. Biskup miał też przy tym wypowiedzieć się, których z dotychczasowych prałatów i kanoników pragnąłby nadal zatrzymać przy nowej kapitule katedralnej¹³.

Otrzymane zlecenie urząd cyrkułu lubelskiego wykonał z dużym pośpiechem i poinformował Gubernium o możliwości szybkiego przeniesienia kapituły do Lublina. Pismem zaś z 23 X 1802 r., powołując się na decyzję Gubernium, nakazał kapitule przystąpić do bezwłocznego przeprowadzania się do Lublina, gdyż zajmowane dotychczas przez kapitułę budynki w Krasnymstawie mają być zajęte przez wojsko¹⁴. Ten pośpiech był dużym zaskoczeniem dla biskupa i kapituły. Świadczą o tym pisma tej ostatniej z 30 X 1802 r. skierowane zarówno do cyrkułu lubelskiego¹⁵, jak do Gubernium¹⁶ i samego cesarza¹⁷. Kapituła, nie kwestionując wyraźnie celowości przeniesienia do Lublina, prosiła o odłożenie tego na czas późniejszy, i to nie tylko z racji trudności związanych ze zbliżającą się zimą. Prośbę swą uzasadniała zwłaszcza brakiem w Lublinie odpowiednich pomieszczeń do stałego zamieszkania dla członków kapituły, wikariuszów katedralnych i innych kapłanów z kapitułą związanych oraz brakiem dla nich wystarczającego uposażenia¹⁸. Kapituła powoływała

¹² Tamże.

¹³ Tamże.

¹⁴ Tamże n. 2922.

¹⁵ Tamże n. 2924.

¹⁶ Tamże n. 2925.

¹⁷ Tamże n. 2926.

¹⁸ Tamże.

się również na to, że Lublin nie posiada odpowiedniej świątyni do godnego sprawowania kultu Bożego zgodnie ze zwyczajem innych kapituł, przepisów prawa kościelnego i wymogów płynących z aktu fundacyjnego Jagiełły¹⁹.

Zapewne racje tu podane oraz wyjaśnienia bpa Skarszewskiego, iż żądana zmiana nazwy diecezji chełmskiej i przyjęcie pod stały zarząd części diecezji łuckiej, płockiej i poznańskiej wymagają zgody Stolicy Apostolskiej, skłoniły władze rządowe do wstrzymania zapowiedzianych zmian do chwili uzyskania na nie aprobaty Stolicy Apostolskiej²⁰.

O aprobatę tę zabiegał cesarz Franciszek II, dążący do nowego uregulowania stosunków kościelnych na nowo nabytych ziemiach. Na jego to prośbę pap. Pius VII bullą *Quemadmodum Romanorum Pontificum* z 23 IX 1805 r. zniósł prastarą diecezję chełmską²¹, a z jej części, jak również z części diecezji krakowskiej, uprzednio już przyłączonej do diecezji chełmskiej, oraz z części diecezji płockiej, poznańskiej i łuckiej erygował diecezję lubelską²². Na mocy wspomnianego dokumentu stolicą nowego biskupstwa został Lublin, tutaj też pojezuicki kościół p.w. św. Jana Chrzciciela i św. Jana Ewangelisty został podniesiony do godności katedry, co w konsekwencji pozbawiło tego charakteru kościół p.w.

¹⁹ „Tali mandato sentit se Capitulum summopere gravatum... Etenim primo non est destinata pro Sede Cathedrae Regiae conveniens Ecclesia, in qua Officia Divina more Cathedralium in toto orbe Catholico consueta Sacris Legibus et Ereptione Jagiellonica specialiter praescripta, per Praelatos et Canonicos una cum clero minori necessario sancte peragi, et absolvi valeant. 2-do Non adest Collegium pro Praelatis et Canonicis, ut in eo unusquisque locum honestum standi penes Ecclesiam constanter habeat” (tamże).

²⁰ W tym wypadku aprobatą Stolicy Apostolskiej była konieczna do ważnego przeprowadzenia zamierzonych zmian.

²¹ AKBL Rep. 64 teka 26 n. 5201. Zamieszczony tu odpis tej bulli podaje również *Catalogus Universi Cleri saecularis et regularis Dioecesis Lublinensis An. Dni 1875* (s. V-XXV).

²² Wspomniana bulla stanowi: „Nos igitur his omnibus maturae perpensis, tam pia ac laudabilia ipsius Francisci Imperatoris et Regis vota Aplicae Sedis favore prosequi, illisq. in praemissis benigne annuere volentes, motu proprio, et ex certa scientia deq. Apostolicae Potestatis plenitudine Fraternitati Tuae per Praesentes comittimus et mandamus, quatenus praefatam Cathedralium Ecclesiam Chelmsensem et in ea Titulum, Nomen denominationem, Naturam et essentiam Cathedralitatis, necnon dignitatem Episcopalem, illiusq. Capitulum praefatum, Apostolica ad id specialiter et expresse delegata Autoritate perpetuo supprimas et extinguas, necnon praefatam Lublini Civitatem, in Civitatem Episcopalem Lublinsensem cum omnibus Juribus, honoribus, Privilegiis quibus aliae in Regno Galliciae praefatae existentes Civitates Episcopali Sede insignitae, et earum Cives utuntur, et gaudent, sicq. pariter praefatam S-ti Joannis Baptistae et S-ti Joannis Evangelistae Ecclesiam, in Cathedralium Ecclesiam sub eadem S. Joan. Baptistae et S. Joan. Evangelistae Invocatione nuncupand”.

Rzeszania Apostołów w Krasnymstawie ²³, czyniąc go jedynie kościołem parafialnym.

Oдноśnie do samej kapituły chełmskiej bulla Piusa VII postanawia:

1. Wraz ze zniesieniem diecezji chełmskiej znosi się również w Krasnymstawie katedralną kapitułę chełmską, a w jej miejsce ustanawia katedralną kapitułę lubelską.

2. Nowo ustanowiona kapituła lubelska razem z siedzibą biskupa i jego katedrą ma być przeniesiona z Krasnegostawu do Lublina, gdzie ma pełnić swoje obowiązki przy kościele katedralnym p.w. św. Jana Chrzciciela i św. Jana Ewangelisty ²⁴.

3. Liczba członków tej kapituły ma być ograniczona do siedmiu osób: trzech prałatów (prepozyta, dziekana, syndyka) i czterech kanoników. Poza tym przewidziana była możliwość ustanowienia przy katedrze beneficjów prostych dla tych, którzy byłiby konieczni do spełniania różnych funkcji w kościele katedralnym ²⁵.

4. Zarówno prałaci jak i kanonicy mają otrzymywać uposażenie ze skarbu państwa, z tym że dla prałata ma ono wynosić 1200, a dla kanonika 1000 florenów reńskich rocznie ²⁶.

5. Cała kapituła jak i jej członkowie zatrzymują dawne nie odwołane prawa, przywileje i oznaki dawnej kapituły oraz prawa i przywileje innych kapituł w Galicji ²⁷.

6. Kapituła zatrzymuje też dotychczasowe obowiązki kapituły chełm-

²³ Tamże.

²⁴ „Quocirca dilectis Filiis Capitulo et Vassalis dictae Ecclesiae Lublinensis, per Te, ut praefertur, noviter erigendae, ac Clero et Populo Civitatis et Diocesis Lublinensis per Aplica Scripta mandamus, ut Capitulum eidem Adalberto Epo tanquam Patri et Pastori animarum suar. humiliter intendentes exhibeant Ei obedientiam et reverentiam Congruentes, et Clerus Ei pro Nostra, et dictae Sedis Apostolicae reverentia benigne recipientes et honorifice pertractantes, Eius salubria Monita et Mandata suscipiant humiliter et efficaciter adimplere procurant [...]”.

²⁵ „[...]ac respective ad Cathedrallem Ecclesiam Lublinensem per Te, ut praefertur, erigendam, Sedem Eppalem Cathedralis Esiae Chelmensis per Te etiam ut praefertur, supprimen. et extinguend. illiusq. Capitulum, quod Uno praeposito, qui Praeposituram post Pontificalem Majorem ac Uno Decano, qui unum Decanatum secundum, ac uno Syndico, qui Syndicatum tertiam inibi respective Dignitates pariter extituras, aliisq. Quatuor Canonicis, qui quatuor Canonicatus, totidem Praebendas respective obtinebunt, praeter nonnullos Beneficiatos [...]”.

²⁶ „Praepositus praefatus iis Omnibus Praeeminentiis sibi de Jure Competent gaudere et tam ipse quam Decanus et Syndicus praefati, et eorum quilibet Summam Millium et ducentorum Florenorum Rhenensium, quilibet autem ex dictis quatuor Canonicis Summam Millium Florenorum hujusmodi percipere respective debeant [...]”.

²⁷ „Capitulo et Canonicis dictae Cathedralis Esiae Lublinensis, per Te, ut praefertur erigendae ut ipsi eorumq. Officiales et Ministri, Res, Bona, et Proprietates Omnibus et Singulis Privilegiis, libertatibus, immunitatib., exemptionib. Praemi-

skiej wypływające z aktu fundacyjnego, zapisów i uchwał kapitulnych²⁸.

Wykonanie postanowień bulli *Quemadmodum* zlecone zostało — jako delegatowi Stolicy Apostolskiej — Kajetanowi Ignacemu Gozdawie Kickiemu, arcybiskupowi metropolie lwowskiemu²⁹. Na skutek wojen napoleońskich wspomnianą bullę wykonał metropolita dopiero w dwa lata po jej wydaniu³⁰. W międzyczasie bp Skarszewski, po wcześniejszym zapoznaniu się z postanowieniami tego dokumentu i po porozumieniu się z kapitułą, pismem z 28 VII 1806 r. przekazał metropolie informacje dotyczące potrzeb kapituły, prosząc o wzięcie tego pod uwagę przy wprowadzeniu w życie postanowień Stolicy Apostolskiej, a w razie konieczności przekazanie próśb cesarzowi³¹. W szczególności chodziło o to, że zarówno kościół pojezuicki przeznaczony na katedrę, jak i pomieszczenia przewidziane na rezydencję biskupią z racji dużych zniszczeń wymagają gruntownej reperacji, że kapituła przejmując obowiązki ciężące dotąd na kapitule chełmskiej z aktu fundacyjnego lub późniejszych zapisów musi troszczyć się o to, aby dochody z sum przeznaczonych na aniwersarze i msze św. fundowane były obracane tylko na ten cel, że przy nowej katedrze winni być ustanowieni wikariusze oraz specjalny fundusz dla nich, że z powodu braku odpowiednich fundacji trudności są w ustanowieniu przy katedrze prebend teologa, penitencjarza i kaznodziei, że konieczny jest fundusz na reperację kościoła i rezydencji

...nentiis, Praerogativis, Antelationib [...] et gratiis tam Spiritualib. quam temporalib. quib. aliae Cathdles Ecclesiae in Regno Galiciae existentes, Earumq. Capitula, Canonici et dignitates in eis obtinentes [...]”.

²⁸ „Praepositi, Decani et Syndici et aliarum Canonicoꝝ. necnon Beneficiatorum aliorumque inservientium praefatorum mensae Capitularis, Sacrarii, illorumq. omnium rerum et Bonorum tam Spiritualium quam Temporalium prospero ac felici regimini, gubernio, et directioni, Onerumq. eis respective incumbentium supportatione Divinor. Officior. Procession. funeralium, Anniversarior. et alior. Suffragior. celebratione [...]

²⁹ Świadczą o tym słowa zamieszczone na wstępie bulli: „Pius Episcopus Servus Servorum Dei Vbli Fratri Cajetano Ignatio de Kicki Archi-Episcopo Leopoliensi Salutem et Aplicam Benedictionem”.

³⁰ Wydaje się, że rząd austriacki zwlekał z wykonaniem bulli kasującej diecezję chełmską z racji wojen napoleońskich.

³¹ AKBL Rep. 64 teka 17 n. 3054. Podana tu kopia pisma przesłanego arcybiskupowi lwowskiemu Kickiemu kończy się takimi słowami: „Hae sunt Considerationes, quas una cum Capitulo meo, honor mihi est ante oculos Excellentiae Vestrae ponere, ut priusquam apponere velit manum excutioni Litterarum Apostolicarum, pro suo lumine ac sapientia illas perpendere dignetur, consulereque iam ex nunc sine instantibus, sive futuris necessitatibus, tam Ecclesiae Cathedralis, quam Episcopi et Capituli Lublinensis erigendi. Quod si vero Excellentissimus Dominus existimaverit illud superare datam sibi potestatem, exoro, cum Capitulo meo Excellentiam Vestram enixe, quatenus ea exponere Augustissimae Majestati, intercedereque pro obtinendo justorum petitionem effectu non gravetur”.

biskupiej, na utrzymanie dzwonnika, organisty i inne potrzeby katedralne. Sugerował wreszcie biskup, aby na miejsce mającego wchodzić do grona prałatów syndyka był utrzymany w kapitule scholastyk, gdyż jego funkcja byłaby bardziej przydatna kapitule ze względu na zleconą kapitułom troskę o szkołę początkową³².

Ogłoszenie i wykonanie bulli papieskiej przez metropolitę Kickiego nastąpiło 19 X 1807 r. w kolegiacie św. Michała Archanioła w Lublinie³³. Dokonane to zostało w sposób uroczysty, w obecności bpa Skarszewskiego, członków kapituły katedralnej chełmskiej i kolegiackiej lubelskiej oraz licznie zgromadzonych wiernych. Odtąd bp Skarszewski, któremu oficjalnie została wtedy przekazana bulla papieska, zaczął nazywać się biskupem lubelskim, a katedralna kapituła chełmska katedralną kapitułą lubelską.

Sam fakt ogłoszenia bulli erygującej diecezję lubelską i ustanawiający katedrę w Lublinie niewiele zmienił dotychczasową sytuację kapituły chełmskiej. Mimo bowiem zmiany nazwy kapituła nadal zatrzymała swój skład osobowy³⁴ i pozostała przy kościele Rozesłania Apostołów w Krasnymstawie. Kościół pojezuicki w Lublinie, przeznaczony na katedrę diecezji lubelskiej, był bowiem bardzo zniszczony i doprowadzenie go do należytego stanu wymagało czasu³⁵. Z tego też względu na przeniesienie kapituły z Krasnegostawu do Lublina trzeba było czekać jeszcze około 20 lat. Nastąpiło to bowiem dopiero w 1826 r.³⁶ Dotąd kapituła posiadała swoją siedzibę w Krasnymstawie i tam najczęściej odbywała posiedzenia generalne i partykularne. Protokoły posiedzeń kapitułnych z lat 1807-1826 wykazują, że na ogólną liczbę 49 takich posiedzeń zaledwie 4 z nich odbyło się w Lublinie³⁷, a jedno w Kumowie³⁸, dotych-

³² Dekret arcybpa Kickiego wydany z okazji wprowadzenia w życie postanowień bulli Piusa VII *Quemadmodum* nadal wymienia syndyka wśród prałatów kapituły lubelskiej. Dopiero 2 VII 1808 r. *Resolutio Majestatica* zezwala na zamianę godności syndyka na scholastyka. Por. AKBL Acta Act. Cap. Chelm. et Lublin. nr 6 fol. 173.

³³ Tekst dekretu wprowadzającego postanowienia bulli *Quemadmodum* podaje drukiem wraz z samą bullą *Catalogus Universi Cleri saecularis et regularis Dioecesis Lublinensis An. Dni 1875* (s. V-XXV).

³⁴ Przynajmniej przez kilka lat od daty zniesienia kapituły chełmskiej nie były wprowadzane zasadnicze zmiany w składzie osobowym kapituły lubelskiej. Por. AKBL Acta Act. Cap. Chelm. et Lublin. nr 6 fol. 157-200.

³⁵ Por. L. Z a l e w s k i. *Katedra lubelska*. Lublin 1945 s. 7-9.

³⁶ Mimo iż 2 II 1808 r. po raz pierwszy członkowie kapituły chełmskiej w protokołach nazwani zostali prałatami i kanonikami kapituły lubelskiej (AKBL Acta Act. Cap. Chelm. et Lublin. nr 6 fol. 261), to jednak dopiero w 1826 r. kapituła ta została przeniesiona do Lublina (tamże fol. 263).

³⁷ Były to następujące kapituły: kapituła generalna rozpoczęta 15 VII 1809 r., w czasie której obecni złożyli przysięgę na wierność i posłuszeństwo ces. Napoleonowi; kapituła mająca vim generalis zwołana na 30 IX 1824 r. przez bpa Skar-

czasowej rezydencji biskupiej. Protokoły te pozwalają ustalić również, że kapituła nowo przemianowana na lubelską swoje pierwsze posiedzenie generalne odbyła 2 II 1808 r.³⁹ Skład osobowy tej kapituły generalnej, czas i sposób jej odbycia oraz charakter poruszanych spraw świadczy, że katedralna kapituła lubelska była spadkobierczynią kapituły chełmskiej⁴⁰. Charakterystyczne jest również i to, że terminy odbywania dwóch posiedzeń generalnych w kapitule chełmskiej (2 lutego i 15 lipca) został przejęty przez kapitułę lubelską, która dotąd je zatrzymuje. Protokoły katedralnej kapituły lubelskiej wykazują, że ostatnie jej posiedzenie generalne w Krasnymstawie odbyło się 15-20 VII 1825 r.⁴¹ Ale jeszcze przez cały rok sprawowany był w tym mieście kult Boży „more Ecclesiarum Cathedralium”. Dopiero 2 II 1827 r. protokoły kapituły lubelskiej stwierdzają, że członkowie jej od 15 VII 1826 r. pełnią swoje obowiązki w Lublinie przy kościele św. Michała Archanioła⁴². Ten bowiem kościół — już tylko jako kościół parafialny — bp. Józef Marceli Dziegielewski, następca bpa Skarszewskiego, przeznaczył przejściowo dla kapituły katedralnej w Lublinie⁴³, po ostatecznym zniesieniu istniejącej przy nim kapituły kolegiackiej⁴⁴.

szewskiego dla dokonania wyboru wikariusza generalnego po przeniesieniu biskupa do Warszawy; kapituła generalna zwołana przez Marcelego Dziegieleńskiego, administratora diecezji lubelskiej, na 2 II 1826 r. oraz zwołana przez tegoż samego już jako biskupa lubelskiego na 20 IV 1826 r. dla objęcia rządów w diecezji. Tamże fol. 177v-178; 246 n.; 250-252 oraz 252v-253.

³⁸ Była to kapituła nadzwyczajna zwołana przez bpa Skarszewskiego na 12 XII 1822 r. dla zakomunikowania kapitule bulli Piusa VII z 16 VIII 1822 r., odwołującej zastrzeżenia bulli Leona X z 1505 r. o zakazie dopuszczania do kapituł osób nieszlacheckiego pochodzenia. Tamże. fol. 234.

³⁹ Po raz pierwszy bowiem przewodniczący posiedzenia generalnego Franciszek de Grady składa swój podpis jako „primicerius cath. Lublinensis”. W protokole tego posiedzenia dotychczasowy kanonik kapituły chełmskiej Ignacy Chaborski nazwany jest też kanonikiem katedralnym lubelskim. Tamże fol. 160-161.

⁴⁰ Wszyscy obecni na tej kapitule generalnej byli członkami dotychczasowej kapituły chełmskiej i ich nazwiska figurują w poprzednich protokółach katedralnej kapituły chełmskiej. Tamże fol. 151-160.

⁴¹ Tamże fol. 249-250.

⁴² Tamże fol. 263. Protokół tu podany generalnej kapituły odbytej w dniu 2 II 1827 r. w Lublinie stwierdza: „Cultus Divinus a die 15 Julii anni elapsi... more Ecclesiarum Cathedralium in Ecclesia S-ti Michaelis Archangeli Lublini ad praesens Cathedrali extitit peractus et Perillres Rsmi Praelati et Canonici Cathedrales ad mentem Ordinationis 24 Junii 1826 factae Obligationibus Missarum Fundationarium, affundationarium Anniversariorum ac Residentiae, quae in seorsivum Librum Obligationum inscripta et per Illum Praesidem, subscripta sunt, partim per Se, partim per Suos Substitutos satisfecerunt”.

⁴³ Por. J. A. W a d o w s k i. *Kościół lubelskie*. Kraków 1907 s. 193-195.

⁴⁴ W r. 1826 kościół św. Michała Archanioła w Lublinie przestał być kolegiatą i jak niegdyś pozostał tylko parafialnym, gdzie od 1826 do 1832 r. odbywały się tymczasowo nabożeństwa katedralne. Por. tamże s. 195 przyp. 1.

W ten sposób po 336 latach swego istnienia w Krasnymstawie kapituła katedralna chełmska, a następnie lubelska, została przeniesiona do Lublina. W 1832 r. objęła, po ostatecznym odnowieniu, przeznaczony jej pierwotnie kościół św. Jana Chrzciciela i św. Jana Ewangelisty⁴⁵, gdzie dotąd pełni swą rolę.

SUPPRESSION DU CHAPITRE DE RITE LATIN DANS LA VILLE DE CHEŁM

R é s u m é

La suppression du chapitre de l'église cathédrale de rite latin dans la ville de Chełm n'est pas sans rapport avec la suppression du diocèse de Chełm qui, depuis 1490, avait son siège à Krasnystaw. Le diocèse de Chełm fut supprimé en raison des changements politiques, intervenus sur ces terres vers les années 50 du XVIIIe siècle. Après le troisième partage de la Pologne (1795), le diocèse de Chełm augmenté l'archidoyenné de Lublin, des parties du diocèse de Płock, de Poznań et de Łuck, se trouva sur le territoire autrichien. Visant la normalisation des affaires de l'Eglise dans son pays, l'empereur d'Autriche François II obtint du pape Pie VII la bulle *Quemadmodum Romanorum Pontificum* qui, datée du 23 IX 1805, supprimait le diocèse de Chełm et instaurait en même temps le nouveau diocèse à Lublin. La mise en pratique des décisions de cette bulle fut confiée à Gaétan Ignace Kicki, archevêque métropolitain de Lwów, en tant qu'au délégué du Saint-Siège. Il ne s'acquitta de cette tâche que le 19 X 1807. A partir de cette date cessa d'exister aussi bien le diocèse de Chełm que le chapitre de l'église cathédrale à Krasnystaw; les remplaça le chapitre lublinien avec siège à Lublin. Près de 20 années encore le chapitre continuait cependant à fonctionner auprès de la cathédrale de Krasnystaw, l'ancien siège du diocèse de Chełm. Ce n'est qu'en 1826 que le chapitre fut transféré à Lublin, fonctionnant tout d'abord auprès de l'église Saint-Michel, et depuis 1832, auprès de l'église des jésuites sous l'invocation de Saint-Jean Baptiste et Saint-Jean l'Evangéliste qui lui fut auparavant adjugée. Cet état de chose est aussi celui d'aujourd'hui.

⁴⁵ O czasie i szczegółach przeniesienia nabożeństwa katedralnego z kościoła św. Michała Archanioła do obecnego kościoła katedralnego wspominają protokoły kapituły lubelskiej spisane w czasie odbywających się posiedzeń 2 II 1831 r. (zapowiedź przeniesienia) i 27 VIII 1832 r. Ten ostatni protokół zaznacza: „Quum tam dies desiderata translatio cultus divini ex Ecclesia quondam collegiata Lublinensi a die 15 Julii 1826 a. cathedralis locum tenente ad Ecclesiam post-Jesuiticam in cathedralem restauratam die 26 m. et a.c. per Excellentissimum Loci Ordinarium in assistentia Capituli, canonicorum honorariorum, presbyterorum Exteriorum, et Ordinum Regularium ex Civitate Lublini, tum presidum et Officialium omnium magistratum Lublini consistentium, numerosissimique concursus fidelium, summa cum solennitate et maxima omnium consolatione ad effectum deducta sit[...].” AKBL Acta Act. Cap. Chełm. et Lublin. nr 6 fol. 323-327.